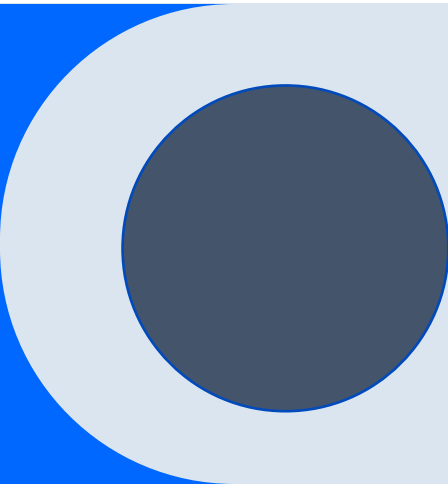
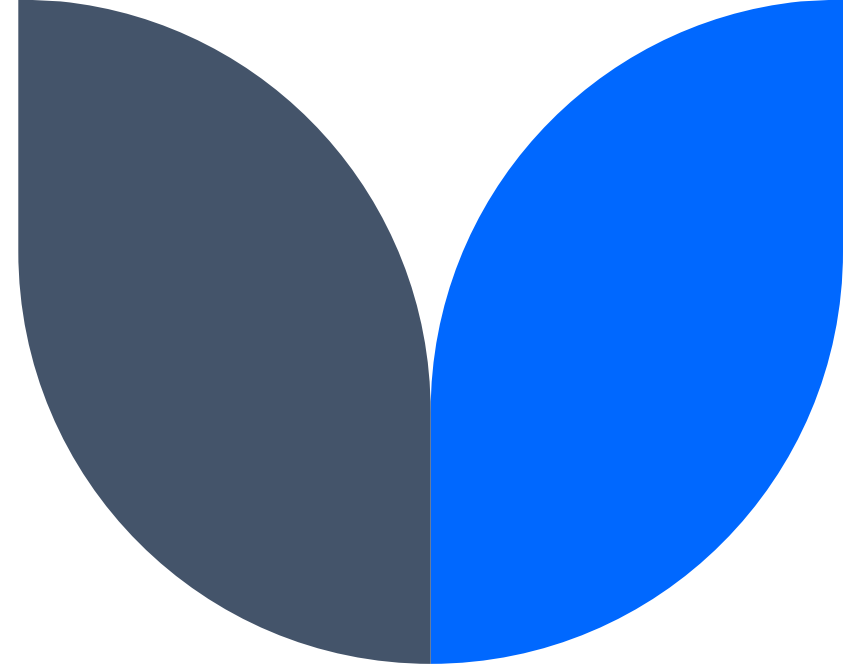




Οικονομική Ανάπτυξη και Αναπτυξιακή Πολιτική



Λαζάρου Χριστόδουλος
Μαντέλου Αφροδίτη
Μαραγκού Κωνσταντίνα
Τσεμεντζή Δήμητρα



Θεωρητικό Πλαίσιο και Ελλάδα μετά την απελευθέρωση

Η οικονομική ανάπτυξη προϋποθέτει:

- Επενδύσεις
- Παραγωγική ανασυγκρότηση
- Υποδομές
- Μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα

Χωρίς νομισματική και δημοσιονομική σταθερότητα δεν μπορεί να υπάρξει αναπτυξιακή πολιτική

Οικονομική κατάσταση Ελλάδας λίγο μετά την απελευθέρωση:

- Η δραχμή είναι πλήρως υποτιμημένη
- Υπήρχαν μεγάλες πληθωριστικές τάσεις
- Η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική είναι αβέβαιη
- Πολύ υψηλές δημόσιες δαπάνες σε μισθοδοσίες, επιδόματα ανεργίας κ.α.

Ο στόχος είναι η οικονομική επιβίωση, όχι η οικονομική ανάπτυξη.



Προσπάθειες Νομισματικής & Δημοσιονομικής Σταθεροποίησης (1944–1948)

1η προσπάθεια (Νοέμβριος 1944 – βρετανική παρέμβαση)

Περικοπή δημοσίων δαπανών, αύξηση φόρων, έκδοση εσωτερικού χρέους, εισαγωγή νέας δραχμής

Τα Δεκεμβριανά υπονομεύουν κάθε προσπάθεια οικονομικής ανασυγκρότησης

2η προσπάθεια (Ιούνιος–Μέσα Ιουλίου 1945 – πρόγραμμα Βαρβαρέσου)

Έλεγχοι τιμών και μισθών, αύξηση πραγματικών μισθών, περιορισμοί στις εισαγωγές, απαγόρευση χρήσης χρυσού και ξένου νομίσματος για ιδιωτικές συναλλαγές

Υπήρχαν βασικές ελλείψεις στην αγορά και ο εμφύλιος συνεχίζεται

3η προσπάθεια (1946–1948 – Αγγλοελληνική Συμφωνία)

Η πιο μακροχρόνια και ολοκληρωμένη προσπάθεια σταθεροποίησης.

Περιλάμβανε δημοσιονομική πειθαρχία, δάνειο από τους Βρετανούς και βελτίωση φοροεισπρακτικού μηχανισμού. Δημιουργείται Η Νομισματική Πολιτική που έχει ως στόχο την έκδοση χρήματος και την εποπτεία συναλλαγματικής σταθερότητας. Τελευταία φάση ενεργής βρετανικής εμπλοκής

Μετάβαση από Βρετανία σε ΗΠΑ, Δόγμα Τρούμαν και ένταξη στο σχέδιο Μάρσαλ

Η Αγγλοελληνική Συμφωνία υπογράφηκε το 1946 και έθεσε τις βάσεις για το Δόγμα Τρούμαν (Μάρτιο 1947) και έπειτα την ένταξη της Ελλάδας στο σχέδιο Μάρσαλ (1948-1952)

Δόγμα Τρούμαν: Η Ελλάδα αποτελεί κεντρική περίπτωση εφαρμογής, δόθηκε επίσημα στρατιωτική και οικονομική βοήθεια από τις ΗΠΑ. Με την στρατιωτική βοήθεια που δόθηκε έληξε αιματηρά και ο εμφύλιος, το 1949

Ήταν μια ανοιχτή ανακοίνωση του τότε Προέδρου των ΗΠΑ για στήριξη χωρών όπως Τουρκία και Ελλάδα ενάντια στην κομμουνιστική απειλή.

Σχέδιο Μάρσαλ : Ήταν ένα σχέδιο ενίσχυσης όλων των Ευρωπαϊκών χωρών που πλήγηκαν από τον Β' Παγκόσμιο. Η Ελλάδα εντάχθηκε σε αυτό το πρόγραμμα και σηματοδότησε τη μετάβαση από την πρώτη μακροχρόνια σταθεροποίηση στη συστηματική ανάπτυξη.



Σχέδιο Μάρσαλ

Κύριοι πυλώνες πολιτικού σχεδίου ανάπτυξης:

- Δίνονται κεφάλαια, πρώτες ύλες, τεχνογνωσία
- Άρση εμπορικών φραγμών
- Χρηματοδοτείται βιομηχανία, υποδομές και αγροτικός τομέας
- Δόθηκε οικονομική στήριξη για αγορά αγαθών από τις ΗΠΑ, γεγονός που βελτίωσε το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών
- Η Ελλάδα υποχρεώθηκε να σύνταξη ένα 4ετές πρόγραμμα ανασυγκρότησης (1948-1952), με βάση την ανασυγκρότηση του αγροτικού, κρατικού και βιομηχανικού τομέα

Παρατηρούμε ότι:

- Η ξένη βοήθεια κάλυψε μεγάλο μέρος των ελλειμάτων
- Το σχέδιο Μάρσαλ έθεσε τις βάσεις για ολόκληρη τη μεταπολεμική αναπτυξιακή τροχιά της Ελλάδας
- Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ διπλασιάστηκε μέχρι το 1949
- Περιορίσε τις πληθωριστικές πιέσεις – 1953 υποτίμηση δραχμής
- Έγιναν βασικά έργα υποδομής

Το «Οικονομικό Θαύμα»

1955–1963 – Καραμανλής

- Μεγάλα έργα υποδομής
- Έλεγχος πιστωτικού συστήματος – Οι αποταμιεύσεις κατευθύνονται προς βιομηχανία και υποδομές.
- Έγινε σύνδεση μισθών με παραγωγικότητα ενισχύοντας την ανταγωνιστικότητα
- Σταθεροποιείται η ισοτιμία δραχμής- δολαρίου, το γεγονός αυτό μειώνει την αβεβαιότητα και έτσι προσελκύει επενδύσεις (ξένες και εγχώριες)
- Δίνεται έμφαση οι προϋπολογισμοί να είναι ισοσκελισμένοι ή πλεονασματικοί



1963–1965 – Παπανδρέου

- Αναδιανομή εισοδήματος
- Δημόσια παιδεία για όλες τις βαθμίδες
- Αύξηση μισθών και συντάξεων



Δικτατορία (1967 - 1974) – Παπαδόπουλος

Το οικονομικό θαύμα κληρονομήθηκε και διατηρήθηκε βραχυχρόνια από την δικτατορία παρά την έντονη πολιτική αστάθεια.

Οι κυβερνήσεις της δικτατορίας διατήρησαν της οικονομικής ανάπτυξης των προκατόχων τους, χωρίς εναλλακτική επιλογή.

1967 άρχισαν να διαφαίνονται καθοδικές τάσεις οικονομικής δραστηριότητας και επιβράδυνση επενδύσεων.

Πενταετές Πρόγραμμα (1968-1972): προσπάθεια διατήρησης ανοχής του πληθυσμού που όμως οδήγησε σε υπερθέρμανση οικονομίας και λάθος νομισματικές και συναλλαγματικές πολιτικές.

Τα εξωτερικά ελλείματα αυξήθηκαν κατά πολύ και το 1973 υπήρξε τεράστια άνοδος του πληθωρισμού

Μεταπολίτευση (1975-1979) – Καραμανλής

Μετά την Δικτατορία η ελληνική οικονομία μπήκε στην πρώτη μεγάλη ύφεση μετά τον εμφύλιο.

Κωνσταντίνος Καραμανλής (1974)

Μακροοικονομική πολιτική → ενίσχυση απασχόλησης, παράλληλη βελτίωση πραγματικών μισθών που οδήγησε σε στασιμοπληθωρισμό, κοινωνική πίεση για αναδιανομή εισοδήματος

Η περίοδος αυτή προετοιμάζει το έδαφος για την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ

Κομβικά σημεία δεκαετίας του '80

Ένταξη στην ΕΟΚ (1981)

- Άμεση έκθεση στον αυξημένο ευρωπαϊκό ανταγωνισμό
- Έναρξη εισροής κοινοτικών πόρων (ΚΑΠ, ΜΟΠ), που αρχικά χρησιμοποιούνται για την κάλυψη ελλειμμάτων και την αναδιανομή, παρά για παραγωγικές επενδύσεις.

ΑΤΑ - Αυτόματη Τιμαριθμική Αναπροσαρμογή (1982): Σύνδεση μισθών/συντάξεων με τον πληθωρισμό. Με αποτέλεσμα την εκτίναξη του πληθωρισμού και αύξηση του κόστους εργασίας, πλήττοντας την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας.

Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων: Κρατικοποίηση ζημιογόνων επιχειρήσεων επιβάρυνε τον προϋπολογισμό και μείωσε την παραγωγικότητα.

Δημοσιονομική Εκτροπή:

Μαζικές προσλήψεις δημοσίων υπαλλήλων και αύξηση κοινωνικών δαπανών χωρίς αντίστοιχη αύξηση εσόδων.

Εκρηκτική αύξηση του Δημόσιου Ελλείμματος (14.4% του ΑΕΠ το 1989) και του Δημόσιου Χρέους (τριπλασιασμός ως ποσοστό του ΑΕΠ).

Αναπτυξιακή Στρατηγική και Μακροοικονομικά Αποτελέσματα

1. **Αναιμική ανάπτυξη:** Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ διαμορφώθηκε μόλις στο 0,8%, έναντι 5,3% την προηγούμενη πενταετία.
 2. **Δημοσιονομική επιβάρυνση:** Το δημόσιο χρέος αυξήθηκε από 22,7% του ΑΕΠ το 1980 στο 72,5% το 1990, περιορίζοντας τον δημοσιονομικό χώρο για αναπτυξιακές επενδύσεις.
 3. **Επίμονος πληθωρισμός:** Ο πληθωρισμός παρέμεινε κοντά στο 20%, σε αντίθεση με την υπόλοιπη Ευρώπη όπου αποκλιμακωνόταν, υπονομεύοντας την ανταγωνιστικότητα.
 4. **Η απώλεια διεθνούς ανταγωνιστικότητας** οδήγησε σε επαναλαμβανόμενες υποτιμήσεις της δραχμής (1983, 1985), οι οποίες λειτούργησαν ως προσωρινές και όχι διαρθρωτικές λύσεις.
- Η μακροοικονομική αποσταθεροποίηση (υψηλός πληθωρισμός, ελλείμματα, δημόσιο χρέος) υπονόμευσε τις επενδύσεις και την παραγωγικότητα.
 - Η αναπτυξιακή πολιτική περιορίστηκε, καθώς το κράτος λειτουργούσε κυρίως για τη χρηματοδότηση ελλειμμάτων και όχι για μακροχρόνιες επενδύσεις.
 - Η περίοδος αυτή δείχνει ότι χωρίς σταθερότητα δεν μπορεί να υπάρξει βιώσιμη ανάπτυξη.

Η Μεταστροφή και η Πορεία προς το Ευρώ (1990-1993)

- Η κυβέρνηση Μητσοτάκη εισήγαγε ένα πρόγραμμα σταδιακής απελευθέρωσης των αγορών, αποκρατικοποιήσεων και δημοσιονομικής προσαρμογής.
- Η υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ (1991) έθεσε τα αυστηρά κριτήρια σύγκλισης (πληθωρισμός, ελλείμματα, χρέος) που έγιναν η «πυξίδα» της χώρας.
- Την περίοδο 1990-1994 επιτεύχθηκε σημαντική βελτίωση, με τα πρωτογενή ελλείμματα να μετατρέπονται σε πρωτογενή πλεονάσματα.

Η δημοσιονομική προσαρμογή της περιόδου 1990-1993 αποτέλεσε προϋπόθεση αναπτυξιακής πολιτικής, καθώς στόχευε στην αποκατάσταση αξιοπιστίας.

Η μείωση πληθωρισμού και ελλειμμάτων βελτίωσε το επενδυτικό κλίμα, αν και βραχυπρόθεσμα επιβράδυνε την οικονομική δραστηριότητα.

Η πορεία προς το ευρώ λειτούργησε ως εξωτερικός μηχανισμός πειθαρχίας και θεσμικού εκσυγχρονισμού.



Ο Εκσυγχρονισμός και η Σύγκλιση (1994-2001)

Πολιτική Συνέχεια: Για πρώτη φορά, η αλλαγή κυβέρνησης το 1993 δεν ανέτρεψε την οικονομική πολιτική, αλλά συνέχισε την πορεία προς την ΟΝΕ.

Στρατηγική «Σκληρής Δραχμής»: Η νομισματική πολιτική εστιάστηκε στον περιορισμό της διολίσθησης του νομίσματος για να δαμαστεί ο πληθωρισμός.

Εκσυγχρονισμός: Υπό την πρωθυπουργία Σημίτη, ο «εκσυγχρονισμός» έγινε το κεντρικό σύνθημα, συνδέοντας τις μεταρρυθμίσεις με την ένταξη στο ευρώ



Απολογισμός της δεκαετίας του '90

Επιτυχίες:

1. **Πληθωρισμός:** Πτώση από το **20,4% το 1990** στο **2,6% το 1999**.
2. **Ανάπτυξη:** Ο μέσος ρυθμός μεγέθυνσης βελτιώθηκε στο **2,3%**, ξεπερνώντας στο τέλος της δεκαετίας τον μέσο όρο της Ε.Ε..
3. **Επιτόκια:** Η πτώση των επιτοκίων μείωσε το κόστος εξυπηρέτησης του χρέους και τροφοδότησε επενδύσεις, αλλά και τη **χρηματιστηριακή «φούσκα»** του 1999

Αδυναμίες:

1. **Ανεργία:** Σχεδόν διπλασιάστηκε, φτάνοντας το **12,4% το 1999**, λόγω έλλειψης μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας.
2. **Ανταγωνιστικότητα:** Επιδεινώθηκε κατά **25%**, καθώς οι μισθολογικές αυξήσεις ξεπερνούσαν την παραγωγικότητα.
3. **Ονομαστική vs Πραγματική Σύγκλιση:** Ενώ οι αριθμοί (πληθωρισμός, ελλείμματα) βελτιώθηκαν, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σχέση με την Ε.Ε. παρέμεινε στάσιμο ή μειώθηκε ελαφρά

Η Ελλάδα εντάχθηκε στην Ευρωζώνη το 2001 έχοντας επιτύχει την **ονομαστική σύγκλιση**, αλλά χωρίς να έχει επιλύσει τις βαθιές **διαρθρωτικές ανισορροπίες** και το πρόβλημα της διεθνούς ανταγωνιστικότητας

2001–2007: Ανάπτυξη στηριγμένη σε Κατανάλωση και Δανεισμό

Με την είσοδο στο ευρώ, η οικονομία απέκτησε χαμηλά επιτόκια και σταθερότητα. Αυτό οδήγησε σε μεγαλύτερο δανεισμό από νοικοκυριά, επιχειρήσεις και κράτος, ενισχύοντας κατανάλωση και επενδύσεις.

• Παρά τη μείωση του πληθωρισμού, η Ελλάδα έχανε ανταγωνιστικότητα, επειδή μισθοί και κόστος αυξάνονταν γρηγορότερα από την παραγωγικότητα. Αυτό αντανακλάται στη διεύρυνση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

• Τα χαμηλά επιτόκια και η πιστωτική επέκταση, μαζί με αυξημένες δημόσιες δαπάνες και επενδύσεις, δημιούργησαν κλίμα ευφορίας και επιτάχυναν την ανάπτυξη (περίπου 4–6% την περίοδο 2001–2006). Όμως δεν συνοδεύτηκε από αύξηση παραγωγικότητας

• Οι πραγματικοί μισθοί αυξήθηκαν πιο γρήγορα από την παραγωγικότητα, αυξάνοντας το κόστος παραγωγής, μειώνοντας τη διεθνή ανταγωνιστικότητα και οδηγώντας σε μεγαλύτερα ελλείμματα.

Η ανάπτυξη 2001–2008 ήταν ισχυρή αλλά μη βιώσιμη: στηρίχθηκε σε κατανάλωση, κατασκευές και δανεισμό, με αδύναμη παραγωγική βάση. Οι δείκτες επιβεβαιώνουν: υψηλό ULC, χαμηλή παραγωγικότητα, χαμηλές επενδύσεις σε παραγωγικούς κλάδους και μεγάλο έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών.

2008–2010: Από την Ανάπτυξη στην Κρίση

Αποκάλυψη δομικών ανισορροπιών (2008–2009):

Η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση λειτούργησε ως καταλύτης, αποκαλύπτοντας το εύθραυστο αναπτυξιακό μοντέλο: υπερστήριξη στην κατανάλωση και στον δανεισμό, με συνεχή απώλεια ανταγωνιστικότητας. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών έφτασε στο 14,9% του ΑΕΠ (2008), καθιστώντας το μοντέλο μη βιώσιμο

Βαθιά ύφεση και δημοσιονομική εκτροπή (2009):

Το 2009 η οικονομία εισήλθε σε βαθιά ύφεση.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος αυξήθηκαν, ενώ η αβεβαιότητα και ο εκλογικός κύκλος καθυστέρησαν διορθωτικές παρεμβάσεις.

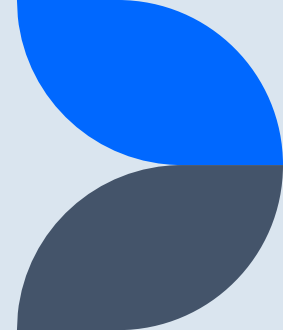
Κρίση αξιοπιστίας και αποκλεισμός από τις αγορές (2010):

Οι αλληπάλληλες αναθεωρήσεις των δημοσιονομικών στοιχείων υπονόμευσαν την αξιοπιστία της χώρας, οδηγώντας σε υποβαθμίσεις, αύξηση spreads και εκτίναξη του κόστους δανεισμού.

Το 2010 η Ελλάδα αντιμετώπισε “ξαφνική στάση” χρηματοδότησης

Πρώτο Μνημόνιο

(Μάιος 2010)



Εφαρμόστηκε εμπροσθοβαρής δημοσιονομική προσαρμογή (περικοπές – φόροι) μέσα σε ήδη αρνητική συγκυρία, με αποτέλεσμα η ύφεση να γίνει πολύ βαθύτερη από τις αρχικές προβλέψεις και να καταρρεύσει η εσωτερική ζήτηση.

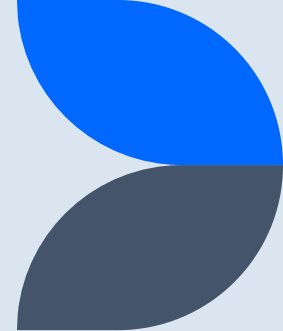
Υιοθετήθηκε στρατηγική “εσωτερικής υποτίμησης”, δηλαδή μείωση μισθών και κόστους εργασίας για να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα. Παρότι οι τιμές και οι μισθοί υποχώρησαν, το μέτρο χτύπησε κατανάλωση και επενδύσεις και επιδείνωσε την ύφεση.

Η δημοσιονομική σταθεροποίηση επιτεύχθηκε με δυσανάλογο κόστος, καθώς το ΑΕΠ μειώθηκε έντονα, η ανεργία εκτοξεύθηκε και η παραγωγική βάση συρρικνώθηκε — άρα η ανάπτυξη θυσιάστηκε.

Το πρώτο μνημόνιο πέτυχε σημαντική δημοσιονομική προσαρμογή και απέτρεψε τη χρεοκοπία, αλλά ο τρόπος εφαρμογής του —μέσω φόρων, περικοπών και εσωτερικής υποτίμησης— προκάλεσε βαθιά ύφεση, εκτόξευση ανεργίας και κατάρρευση επενδύσεων, χωρίς παράλληλη αναπτυξιακή στρατηγική.

Δεύτερο Μνημόνιο

(Φεβρουάριος 2012)



Λιτότητα και εσωτερική υποτίμηση: Η πολιτική επικεντρώθηκε στη δραστική μείωση του εργατικού κόστους για την ανάκτηση της ανταγωνιστικότητας. Η κατανάλωση συρρικνώθηκε εξαιτίας της πίεσης στα εισοδήματα και της επιβολής νέων φόρων στα ακίνητα και το εισόδημα

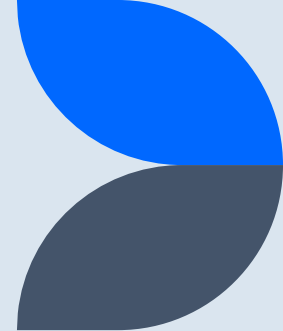
Ανταγωνιστικότητα μέσω κόστους: Η βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου προήλθε κυρίως από τη μείωση των μισθών και την κατάρρευση των εισαγωγών λόγω της αδύναμης εσωτερικής ζήτησης. Η ανταγωνιστικότητα δεν στηρίχθηκε επαρκώς στην καινοτομία ή στην ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγής

Τραπεζική ασφυξία: Η χρηματοδότηση προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά παρέμεινε εξαιρετικά περιορισμένη. Το σύστημα επιβαρύνθηκε από το μεγάλο πλήθος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, γεγονός που εμπόδισε τη ροή ρευστότητας και τις νέες επενδύσεις

Η δημοσιονομική εξυγίανση προχώρησε, αλλά η ανάκαμψη παρέμενε αδύναμη, επειδή δεν υπήρξε στρατηγική στήριξης παραγωγής, επενδύσεων και εξαγωγών — η οικονομία σταθεροποιήθηκε, αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο εισοδήματος.

Τρίτο Μνημόνιο

(Αύγουστος 2015)

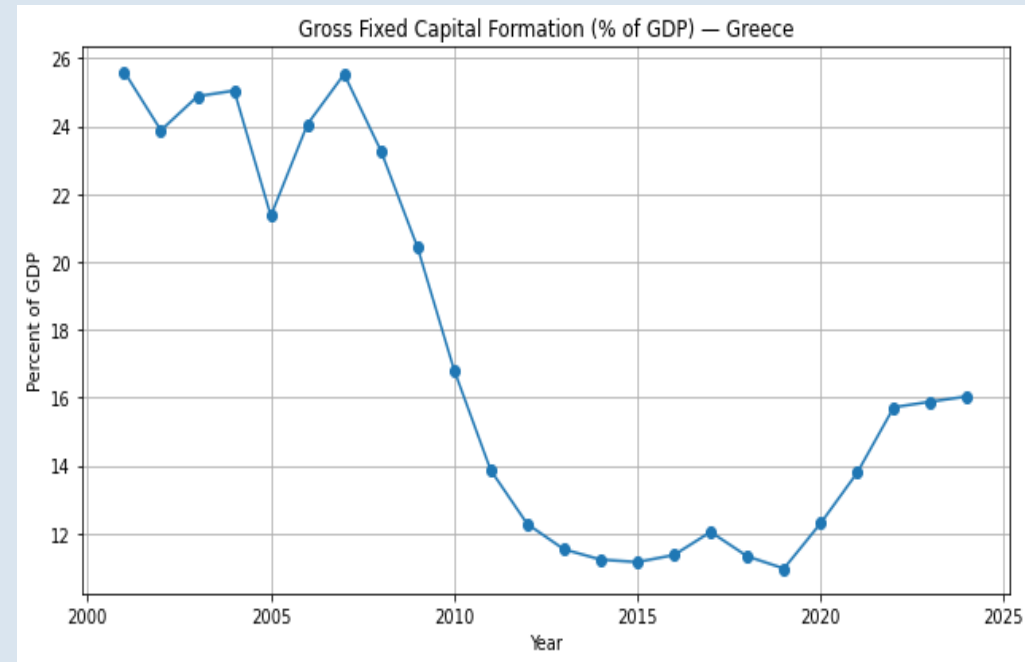
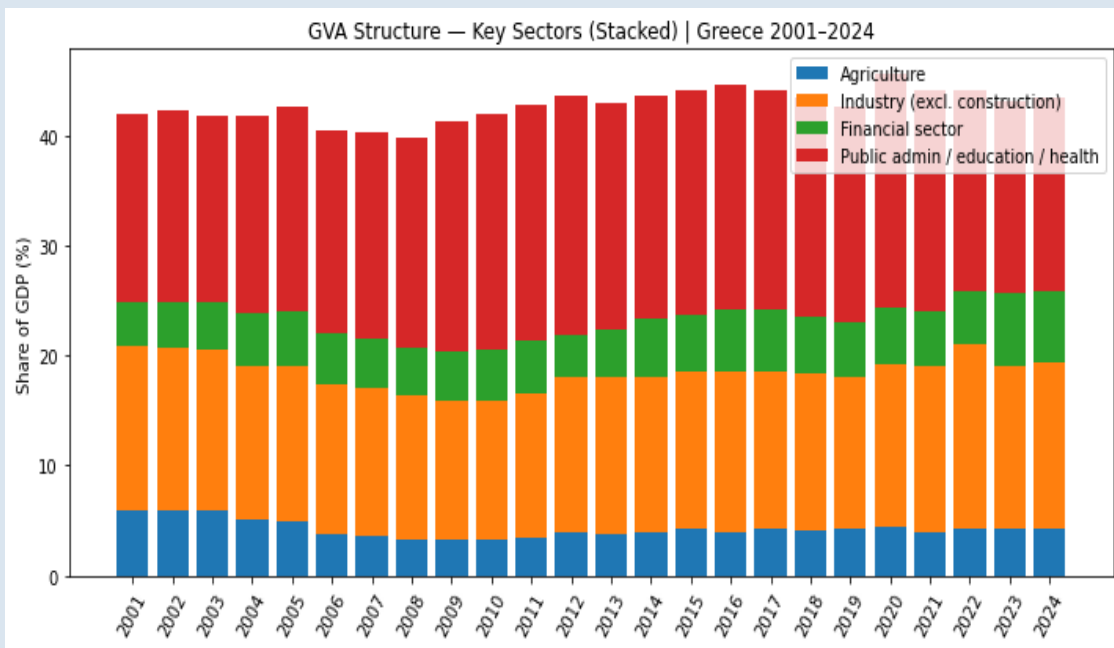


Μετατόπιση από “βίαιη” λιτότητα σε σταθεροποίηση, με στόχο τη διατήρηση της δημοσιονομικής πειθαρχίας και την αποκατάσταση εμπιστοσύνης στις αγορές. Η προσαρμογή συνέχισε να είναι περιοριστική, αλλά λιγότερο έντονη από τις προηγούμενες φάσεις, επιτρέποντας ανάκαμψη.

Έμφαση σε θεσμικές και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις (φορολογική διοίκηση, τράπεζες, αγορές προϊόντων/εργασίας), αλλά με αργή εφαρμογή και περιορισμένο αναπτυξιακό αποτέλεσμα, καθώς οι επενδύσεις παρέμειναν χαμηλές και η παραγωγική βάση αποδυναμωμένη.

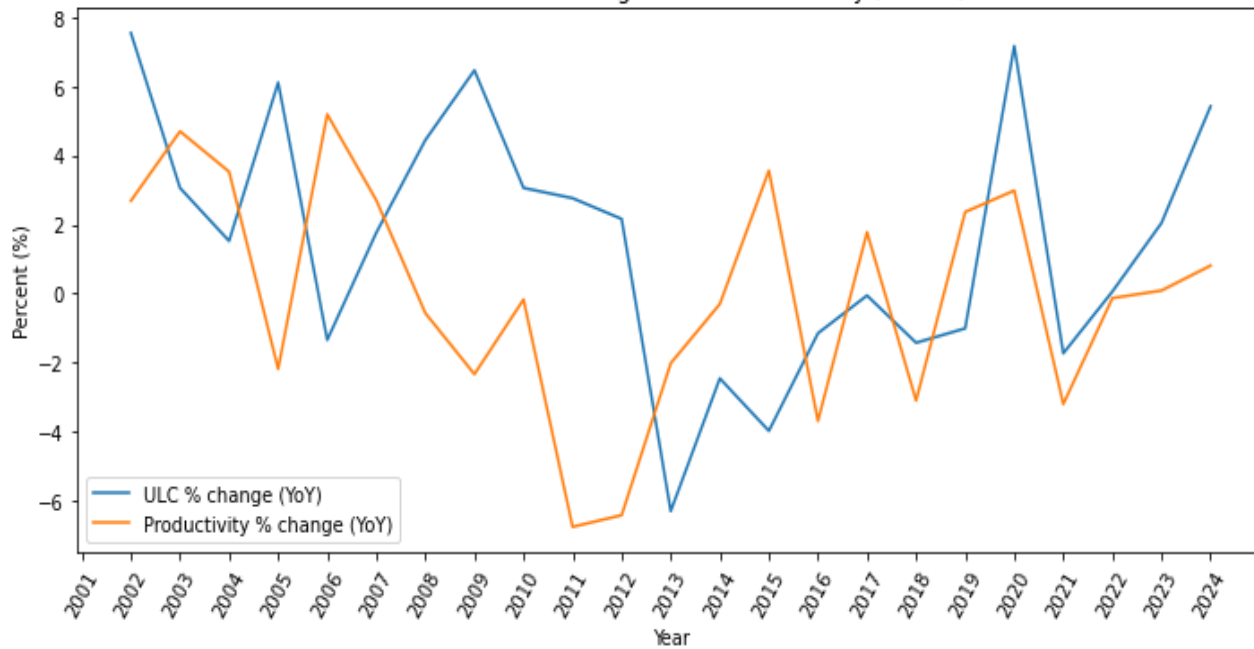
Σταδιακή εξομάλυνση στο εξωτερικό ισοζύγιο και στα δημόσια οικονομικά, κυρίως χάρη στα υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα και την περιορισμένη ζήτηση — όχι λόγω ισχυρής αύξησης παραγωγικότητας ή εξαγωγών.

Ανάπτυξη “χαμηλής έντασης”, με βραδεία υποχώρηση της ανεργίας και αναιμικές επενδύσεις: η οικονομία σταθεροποιήθηκε, αλλά δεν μετατράπηκε σε διατηρήσιμη αναπτυξιακή δυναμική



Εστιάζοντας στην περίοδο 2001–2015, η ελληνική οικονομία παραμένει κυρίως προσανατολισμένη σε υπηρεσίες και δημόσιο τομέα, με περιορισμένη βιομηχανική βάση. Μετά το 2009 καταγράφεται έντονη πτώση των επενδύσεων, η οποία περιορίζει την ανανέωση κεφαλαίου και την παραγωγικότητα. Τα επόμενα χρόνια η ανάκαμψη είναι μερική, χωρίς να επανέρχονται τα προ κρίσης επίπεδα.

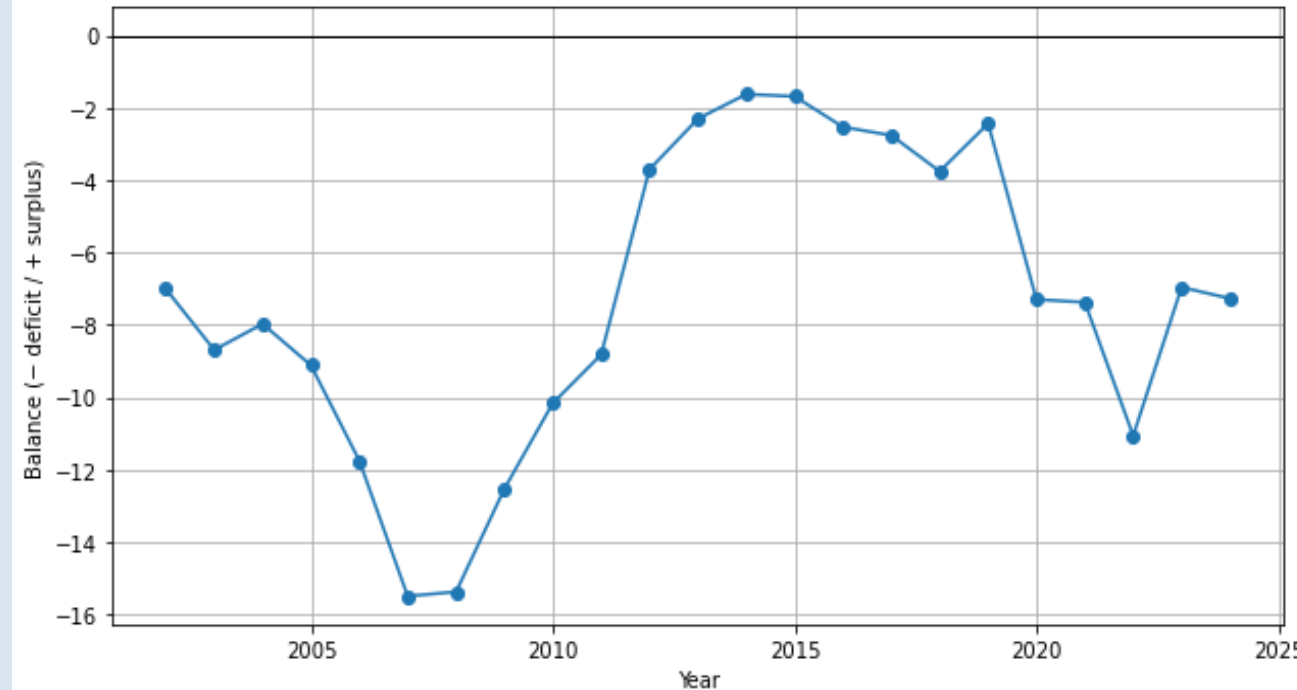
Year-over-Year % Change: ULC vs Productivity (Greece)

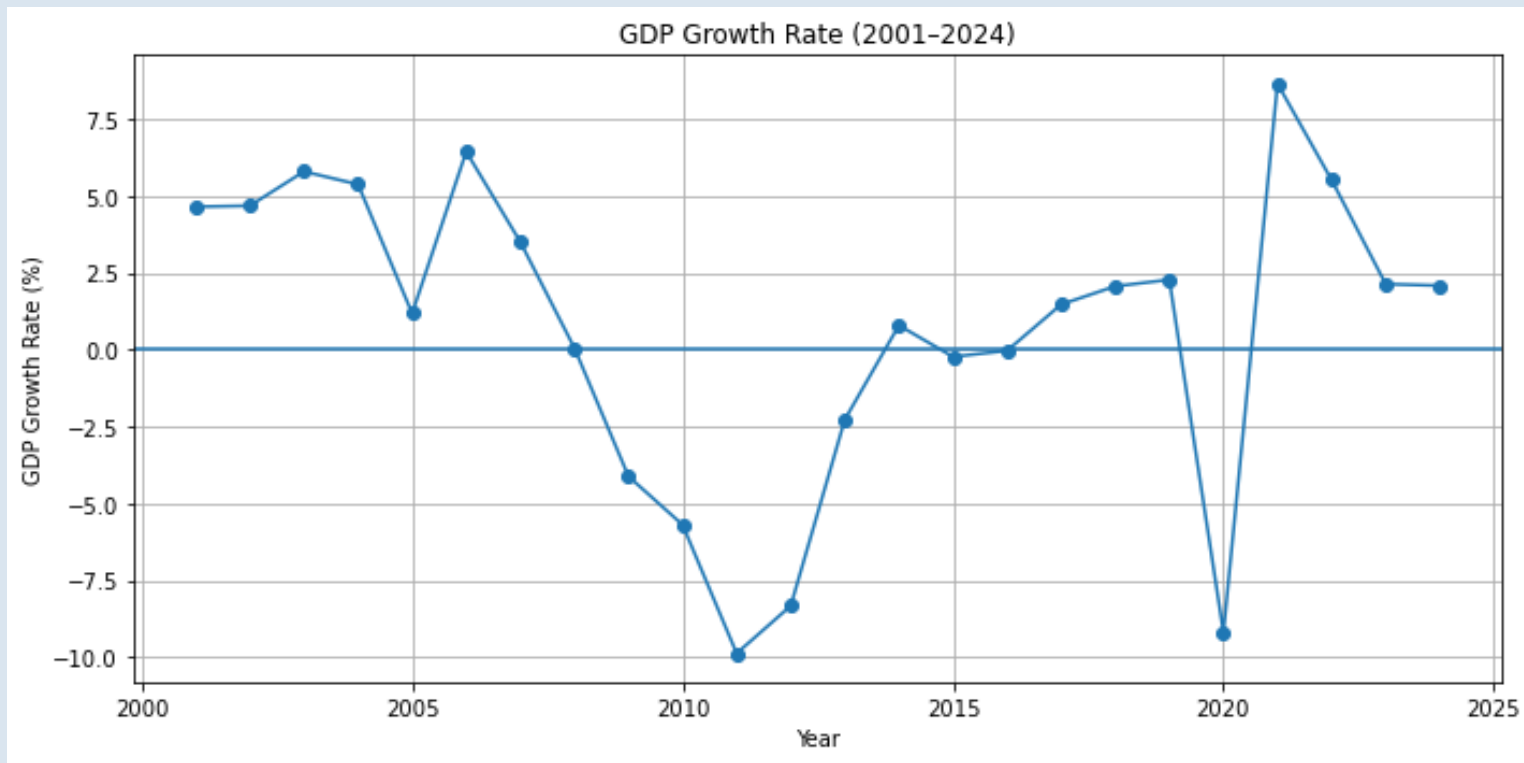


Σε αρκετές χρονιές το ULC αυξάνεται πιο γρήγορα από την παραγωγικότητα, επιβαρύνοντας την ανταγωνιστικότητα. Μετά το 2010 η προσαρμογή γίνεται κυρίως μέσω μείωσης μισθών, όχι μέσω αύξησης της παραγωγικότητας.

Τα μεγάλα ελλείμματα πριν το 2010 δείχνουν εξάρτηση από εισαγωγές και δανεισμό. Η βελτίωση μετά το 2012 οφείλεται κυρίως στη μείωση της ζήτησης και όχι σε ουσιαστική ενίσχυση της παραγωγής.

Current Account Balance — Greece





Η περίοδος πριν το 2008 χαρακτηρίζεται από υψηλή αλλά μη βιώσιμη ανάπτυξη.

Από το 2009 ακολουθεί βαθιά και παρατεταμένη ύφεση, με σταδιακή και αδύναμη ανάκαμψη τα επόμενα χρόνια.

Η μεταβλητότητα μετά το 2020 δείχνει ότι η ανάπτυξη παραμένει ευάλωτη.

ΚΡΙΣΙΜΑ ΓΕΓΟΝΟΝΤΑ 2016-2024

3 ΜΝΗΜΟΝΙΟ

COVID-19

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΚΡΪΣΗ

ΤΑΑ

COVID-19

• Με το ξέσπασμα της πανδημίας, η ελληνική οικονομία υπέστη απότομη ύφεση, προσωρινές διαταραχές στην απασχόληση και την ανάγκη λήψης έκτακτων μέτρων. Η κρίση προκάλεσε σημαντική πτώση στον τουρισμό και τις υπηρεσίες, με αποτέλεσμα η κυβέρνηση να αναγκαστεί να εφαρμόσει πολιτικές στήριξης επιχειρήσεων και εργαζομένων, γεγονός που οδήγησε σε δημοσιονομική επέκταση και προσωρινή αύξηση των δημόσιων δαπανών.

• Ως συνέπεια, το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) μειώθηκε κατά 8,2%, καθώς περιορίστηκε η παραγωγή λόγω των περιοριστικών μέτρων. Η Ελλάδα παρουσίασε δημοσιονομικό έλλειμμα, το οποίο οδήγησε σε αυξημένο δανεισμό και, κατ' επέκταση, σε άνοδο του δημόσιου χρέους.



Ενεργειακή κρίση

Ο πόλεμος στην Ουκρανία προκάλεσε ισχυρό σοκ στις τιμές της ενέργειας και σοβαρές διαταραχές στις αλυσίδες προσφοράς, αυξάνοντας απότομα τα κόστη παραγωγής και τους κινδύνους για την ενεργειακή ασφάλεια. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντέδρασε με ένα μείγμα βραχυπρόθεσμων μέτρων και μακροπρόθεσμων πολιτικών, όπως η επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης, η διαφοροποίηση των προμηθευτών φυσικού αερίου και η αύξηση των επενδύσεων σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Ως αποτέλεσμα, ο πληθωρισμός έφτασε περίπου στο 9%, ενώ ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ και η παραγωγικότητα μειώθηκαν (9,3% και 5,9% αντίστοιχα)



TAA

- Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (TAA) αποτελεί το βασικό ευρωπαϊκό εργαλείο χρηματοδότησης μέσω επιχορηγήσεων και μακροπρόθεσμων δανείων, με στόχο την ανάκαμψη μετά την πανδημία. Σκοπός του είναι να στηρίξει επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις που κάνουν τις ευρωπαϊκές οικονομίες πιο «πράσινες», ψηφιακές και ανθεκτικές.
- Οι πρώτες πληρωμές του TAA επικεντρώνονται στην κάλυψη των άμεσων επιπτώσεων της πανδημίας, ενώ οι ενδιάμεσες (3η–5η δόση) εστιάζουν στην ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων και την ψηφιοποίηση του κράτους. Η έκτη δόση, με την ολοκλήρωση του προγράμματος, δίνει έμφαση στην ψηφιακή αναβάθμιση των συστημάτων υγείας και εκπαίδευσης, καθώς και στην ενίσχυση θεσμών.



Πως το ΤΑΑ βοηθά την περίοδο 2016-2024

- Σε αντίθεση με το 3ο Μνημόνιο, το οποίο βασίστηκε κυρίως σε δημοσιονομική προσαρμογή (μέσω φόρων και περικοπών), το ΤΑΑ σηματοδοτεί μια στροφή από τη λιτότητα προς την επενδυτική ανάπτυξη. Χρηματοδοτεί έργα σε τομείς όπως η πράσινη ενέργεια, η ψηφιοποίηση, οι υποδομές και η ανάπτυξη δεξιοτήτων, επιδιώκοντας την ενίσχυση της παραγωγικότητας αντί της μείωσης των δαπανών
- Συνολικά, το Ταμείο Ανάκαμψης λειτούργησε ως καταλύτης για την ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας μετά την πανδημία, καλύπτοντας επενδυτικές ανάγκες που ο εθνικός προϋπολογισμός δεν θα μπορούσε να χρηματοδοτήσει μόνος του. Συνέβαλε, έτσι, στην έξοδο της χώρας από την κρίση χωρίς την επιστροφή σε ένα νέο σπирάλ λιτότητας,
- ταυτόχρονα έθεσε τα θεμέλια για ενεργειακή αυτονομία και μειωμένη εξάρτηση από τα ορυκτά καύσιμα, προσφέροντας μια μακροπρόθεσμη απάντηση στην ενεργειακή κρίση που προκάλεσε ο πόλεμος

Προκλήσεις:

Παρά τη σημαντική συνεισφορά του Ταμείου Ανάκαμψης, το επενδυτικό κενό στην Ελλάδα εκτιμάται στα 3-5% του ΑΕΠ ετησίως, σε σχέση με τα επίπεδα που απαιτούνται για σύγκλιση με την ΕΕ. Οι κύριες αιτίες είναι:

- Η έλλειψη εγχώριων αποταμιεύσεων
- Η περιορισμένη πρόσβαση σε χρηματοδότηση

Αποτέλεσμα αυτών είναι η Ελλάδα να παραμένει εξαρτώμενη από ξένα κεφάλαια για την κάλυψη των επενδυτικών της αναγκών

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα, με κύριες αιτίες:

- Το μικρό μέσο επιχειρηματικό μέγεθος, που περιορίζει τις κλίμακες οικονομίας και την ανταγωνιστικότητα
- Τις χαμηλές δαπάνες σε Έρευνα & Ανάπτυξη (R&D) και καινοτομία, που εμποδίζουν την τεχνολογική πρόοδο
- Την έλλειψη κατάλληλων δεξιοτήτων στον εργατικό δυναμικό
- Τη γήρανση του πληθυσμού, που μειώνει τη δημογραφική βάση και την καινοτόμο ικανότητα

Αυτοί οι παράγοντες συνδυαστικά εμποδίζουν την αύξηση της παραγωγικότητας ανά εργαζόμενο και την σύγκλιση με τις πιο προηγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες.

Εάν αυτές οι προκλήσεις δεν αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος «επιστροφής» στα δίδυμα ελλείμματα:

- Δημοσιονομικό έλλειμμα (υπερβάλλοντα δημόσια έξοδα έναντι εσόδων)
- Εξωτερικό έλλειμμα (υπερβάλλοντα εισαγωγές έναντι εξαγωγών)

Τα δίδυμα ελλείμματα θα οδηγήσουν ξανά σε αυξημένη εξάρτηση από ξένο δανεισμό και απώλεια εμπιστοσύνης των αγορών.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ 2016-2024

year	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	174.184	176.750	180.399	184.507	167.540	182.039	192.091	196.194	200.288
δημόσιο χρέος%	180,9	176,2	181,4	176.6	206,3	196,9	166,8	161,9	153,6
gov spending%	20.5	20.3	20	19.8	20.6	20	19.5	19	18.5
Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ ετησίως%	-0,5	1,2	1,9	1,9	-8,2	8,4	5,9	2,7	2,3
πληθωρισμού%	0	1.1	0.8	0.8	-1,3	2.0	9.3	4.0	3
ιδιωτικές επενδύσει%	11.0	11.5	12	12.5	12.8	14	15,2	15,3-15,5	16-17
ιδιωτική καταλωση%αεπ %	74.4	74	73	71	72	70	70	71	70,6
παραγωγικότητα ανά εργάτη%	-0,5	0,5	1	1,2	-6	8,5	2	1	1,3
ανεργία%	23,6	21,5	19,3	17,3	16,3	14,7	12,4	10,9	10
αποταμίευσής%	-11	-10	-9	-6	-13	-5	-3	-3	-2,5

ΠΗΓΕΣ

- European Commission. (2014). *The second economic adjustment programme for Greece: Fourth review – April 2014* (European Economy, Occasional Papers No. 192). Publications Office of the European Union.
- European Commission. (2015). *Memorandum of Understanding between the European Commission acting on behalf of the European Stability Mechanism and the Hellenic Republic and the Bank of Greece*. Brussels.
- Bank of Greece. (2014). *The timeline of the great crisis: Public interventions and institutional actions to safeguard financial stability and overcome the crisis, 2008–2013*. Athens: Bank of Greece.
- Γιώργος Αλογοσκούφη, *Πριν και Μετά τη Μεταπολίτευση: Θεσμοί, Πολιτική και Οικονομία στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 2024.
- European Stability Mechanism (ESM), “Third Economic Adjustment Programme for Greece”
- Τράπεζα της Ελλάδος, “Summary of the Annual Report 2020” Τράπεζα της Ελλάδος, “Summary of the Annual Report 2020
- Τράπεζα της Ελλάδος, Monetary Policy Report 2020–2021
- ESM Working Paper “Saving for stability: Greece's Recovery and Resilience Plan and its implications
- ELSTAT – Η Ελληνική Οικονομία / Εθνικοί Λογαριασμοί, ELSTAT – Αγορά εργασία Eurostat / EE forecasts, Eurostat – HICP & αποταμίευση, World Bank / OECD
- Greece’s recovery and resilience plan – European Commission
- Database (Eurostat)

